

4 PŮJČOVÁNÍ PENĚŽNÍCH PROSTŘEDKŮ V S. R. O.

Půjčování peněžních prostředků by se jinak dalo nazvat poskytováním úvěrových finančních nástrojů. Oblast poskytování a využívání cizích zdrojů je vlastní téměř každé společnosti. Tato problematika s sebou nese řadu daňových problémů k řešení na obou stranách – jak z hlediska věřitele, tak i dlužníka. V této kapitole se zaměříme v problematice úročeného půjčování peněz mezi spojenými i nespojenými osobami a zaměříme se na daňové dopady takto uzavřených smluv především mezi nebankovními subjekty.

Z hlediska dalších způsobů jak „dostat“ peníze do společnosti je možné jmenovat ještě další možnosti jako například:

- poskytnutí dalšího (jiného než zakladatelského) vkladu do základního kapitálu (kapitola 1.2), případně s vkladovým áziem (kapitola 1.5),
- poskytnutí příplatku mimo základní kapitál (kapitola 1.6.3),
- poskytnutí vkladu tichého společníka (kapitola 1.7),
- darování peněžních prostředků (kapitola 3.3).

Jednotlivé varianty „poskytnutí“ či „převedení“ peněžních prostředků do s. r. o. nejčastěji jejími společníky jsou technicky velmi jednoduché (převod prostředků na běžný účet), nicméně velmi podstatný je právní rámec takového převodu. Není možné prostředky jen převést z účtu na účet, je nutné tento peněžní tok doložit smluvním ujednáním, teprve poté je možné účtovat a řešit daňové dopady. Mezi jednotlivými typy smluv je značný rozdíl, a to jak ve způsobu zaúčtování, tak i v daňových dopadech, možnosti či povinnosti vrácení poskytnutých prostředků, možnosti či povinnosti úročení, a to na obou stranách jak u poskytovatele, tak u příjemce. V této kapitole se soustředíme na jednu z hojně užívaných forem – na poskytování úvěrových finančních nástrojů.

S tím se také pojí otázka splácení či jiného „zrušení“ závazku společnosti z titulu poskytnutí úvěrového finančního nástroje. Samotné splácení je samozřejmě základní variantou. Existují však i varianty započtení, mezi které řadíme splácení úvěrového finančního nástroje kapitalizací pohledávky (kapitola 1.3), nebo podílem společníka na ztrátě s. r. o. (kapitola 4.3).

Pojem finanční asistence patří také do oblasti půjčování peněz (či ručení). Finanční asistence řeší potřebu získání peněžních prostředků společníka od s. r. o. za účelem získání podílu na s. r. o. (kapitola 4.4), s. r. o. se tady ocitá v pozici věřitele.

4.1 Poskytování úvěrových finančních nástrojů

4.1.1 Pojem „úvěrový finanční nástroj“

Klíčovým pojmem je „úvěrový finanční nástroj“, který je odlišný od obdobně znějícího pojmu „úvěry a zápůjčky“. V zákonu o daních z příjmů se používají v různých ustanoveních oba pojmy, jejichž obsah není shodný. Pojem „úvěrový finanční nástroj“ je definován v § 19 odst. 1 písm. zk) ZDP. Úvěrovým finančním nástrojem je vždy:

1. úvěr,
2. zápůjčka,
3. dluhopis,
4. vkladní list, vkladový certifikát a vklad jim na roveň postavený a
5. směnka, jejímž vydáním získává směnečný dlužník peněžní prostředky.

Tento pojem je užíván jako legislativní zkratka například i ve známém ustanovení o nízké kapitalizaci v § 25 odst. 1 písm. w) ZDP, kde již nezkoumáme daňovou účinnost finančních nákladů z úvěrů a půjček (dřívější znění zákona), ale daňovou účinnost finančních nákladů z úvěrových finančních nástrojů. Naopak v případě § 24 odst. 2 písm. zi) ZDP zkoumáme daňovou účinnost úroků pouze z „úvěrů a zápůjček“ (nikoliv z úvěrových finančních nástrojů). Je tedy zřejmé, že pojem „úvěrové finanční nástroje“ je širěji vymezen proti pojmu „úvěry a zápůjčky“, který obsahuje opravdu pouze úvěry a zápůjčky. V každém případě je nutné tyto pojmy rozlišovat.

4.1.2 Úročené úvěrové finanční nástroje mezi nespojenými osobami

Úvěrové finanční nástroje je možné používat mezi spojenými, ale i mezi nespojenými osobami. V případě dlužníka a věřitele, kteří nejsou spojenými osobami, je velmi málo pravděpodobné, že se setkáme s nízkouúročenou zápůjčkou, neboť výši úroků řídí tržní prostředí. Pokud by se však nízkouúročená zápůjčka **mezi nespojenými** osobami vyskytla, zákon o daních z příjmů by jednotlivé smluvní strany posoudil následovně:

- **věřitel** (zapůjčitel), který má ve svých výnosech zaúčtovaný nízký (nižší než obvyklý) výnosový úrok, nebude pro účely daně z příjmů svůj účetní výsledek hospodaření v tomto smyslu nijak upravovat,
- **dlužníkovi** (vydlužiteli) při nízkouúročené zápůjčce nevzniká majetkový prospěch (ten je doménou bezúročných zápůjček), a není tedy třeba situaci daňově řešit; otázka daňové účinnosti nižšího než obvyklého úroku je závislá na splnění dalších testů (viz dále), skutečnost, že nákladový úrok je nižší než obvyklý, je ale v tomto případě irrelevantní.

Při zkoumání vzájemného vztahu dlužníka a věřitele je třeba vzít v úvahu i „jinak spojené osoby“, a to zejména ve vztahu k § 23 odst. 7 písm. b) bodu 5 ZDP. Jinak spojenou osobou může být i osoba, se kterou jiná osoba uzavřela obchodní vztah převážně za účelem snížení základu daně nebo prohloubení daňové ztráty.

Mezi nespojenými osobami dochází nejčastěji k poskytnutí úročených úvěrových finančních nástrojů. Ani u věřitele, ani u dlužníka není aplikována zásada obvyklých cen (§ 23 odst. 7 ZDP), nicméně u dlužníka může dojít následně k daňové neúčinnosti úroků z důvodu dalšího testování. Z hlediska věřitele – účetní jednotky se jedná o časově rozlišený zdanitelný výnos, zatímco v případě věřitele – fyzické osoby, která není účetní jednotkou, platí cash princip, na základě kterého se daní skutečně přijaté úroky, a to bez ohledu na období, ke kterému se vztahují.

Samozřejmě je nutné podle soukromoprávních předpisů připustit i možnost sjednání bezúročných zápůjčky, tato problematika je pak řešena v kapitole 3.4.

4.1.3 Úročené úvěrové finanční nástroje mezi spojenými osobami

Pokud dojde k poskytnutí úvěrového finančního nástroje mezi spojenými osobami (§ 23 odst. 7 ZDP), je nutné pro účely stanovení základu daně respektovat pravidlo „obvyklých cen“, které je v zákonu o daních z příjmů zakotveno bezmála dvacet let. Základní podstata i aplikace pravidla obvyklých cen zůstává zachována. Ve stručnosti řečeno, půjčování peněz mezi spojenými osobami za nižší než obvyklou úrokovou míru daňově řešíme u věřitele mimoúčetním zvýšením jeho základu daně, zatímco obrácený rozdíl, kdy smluvní úrok je vyšší než obvyklá úroková míra, je řešen u dlužníka v podobě vyloučení takovýchto úroků jako daňově neúčinných nákladů. Jistě však stojí za zmínku dvě výjimky, kdy se pravidlo obvyklých cen nepoužije. Stane se tak v případě:

- uzavření smlouvy o **výprose** nebo
 - uzavření smlouvy o **výpůjčce** mezi spojenými osobami; tato výjimka se však k úvěrovým finančním nástrojům nevztahuje,
- dále pak v případě, kdy
- sjednaná výše úroků z úvěrového finančního nástroje mezi spojenými osobami **je nižší**, než by byla sjednaná výše úroků mezi nespojenými osobami, a pokud věřitelem je:
 - daňový nerezident nebo
 - člen obchodní korporace, který je daňovým rezidentem, nebo
 - fyzická osoba.

Bezúročných zápůjčky jsou z hlediska dlužníků řešeny stejným způsobem jako mezi nespojenými osobami – tedy se vznikem majetkového prospěchu a porovnáním jeho výše s konstantou ve výši 100 000 Kč. Při překročení této konstanty se daní mimoúčetní úpravou základu daně celá hodnota majetkového prospěchu, nikoliv pouze část převyšující konstantu (blíže v kapitole 3.4).

PŘÍKLAD 25

Úročená zápůjčka od člena obchodní korporace do obchodní korporace

Obchodní korporace Art, s. r. o., se sídlem v ČR má dva členy obchodní korporace – fyzické osoby se stejnými podíly na základním kapitálu. Vztahy mezi obchodní korporací a jejími členy jsou vztahem mezi spojenými osobami. Člen obchodní korporace a zároveň jednatel pan Bedřich poskytl své společnosti úročenou zápůjčku za účelem překlenutí aktuálního nedostatku finančních prostředků ve výši 10 % p. a. Obvyklá úroková míra, která by charakteru zápůjčky odpovídala, pokud by byla sjednána za stejných podmínek mezi nespojenými osobami (například od banky), činí 14 % p. a.

ŘEŠENÍ

Pokud společnost Art úroky panu Bedřichovi do konce zdaňovacího období zaplatila a prošla testem nízké kapitalizace, jedná se o daňově účinné úroky. S rozdílem nižší smluvní a vyšší obvyklé úrokové míry se u dlužníka nepracuje.

Člen obchodní korporace a jednatel pan Bedřich jako věřitel – fyzická osoba realizuje z titulu půjčení peněz úrokové výnosy ve výši 10 % p. a., které zdaní jako příjem podle § 8 ZDP. Ke zvýšení jeho základu daně o rozdíl proti obvyklé úrokové míře nedojde, neboť se na něj vztahuje výjimka uvedená v § 23 odst. 7 ZDP.

PŘÍKLAD 26

Nízkoúročená zápůjčka od obchodní korporace jejímu členovi

Obchodní korporace Art, s. r. o., se sídlem v ČR má dva členy obchodní korporace – fyzické osoby se stejnými podíly na základním kapitálu. Vztahy mezi obchodní korporací a jejími členy jsou vztahy mezi spojenými osobami. Člen obchodní korporace pan Boháč, který není zaměstnancem obchodní korporace, se ocitl ve finanční nouzi, a požádal proto společnost o poskytnutí úročené zápůjčky. Korporace disponuje aktuálně dostatkem finančních prostředků, proto svému společníkovi vyhověla a poskytla mu zápůjčku ve výši 200 000 Kč s úrokem 4 % p. a. Obvyklá úroková míra, která by charakteru zápůjčky odpovídala, pokud by byla sjednána mezi nespojenými osobami, činí 14 % p. a.

ŘEŠENÍ

Panu Boháčovi nevzniká majetkový prospěch, neboť ten se týká pouze bezúročných zápůjček.

Obchodní korporace Art nemůže použít výjimku uvedenou v § 23 odst. 7 ZDP, a proto musí zvýšit svůj základ daně z příjmů o rozdíl mezi nižší smluvní a vyšší obvyklou úrokovou mírou ve výši 10 % p. a.

Podle obdobného principu budeme posuzovat případy úročených či nízkoúročených zápůjček mezi mateřskými a dceřinými společnostmi či mezi sesterskými společnostmi.

PŘÍKLAD 27**Nízkoúročena zá půjčka od sesterské obchodní korporace**

Obchodní korporace Art, s. r. o., má stejného člena obchodní korporace jako obchodní korporace Brut, s. r. o. (jedná se o sesterské společnosti). Obě společnosti mají sídlo v ČR. Vztahy mezi nimi jsou vztahy dvou spojených osob. Brut poskytla ztrátové obchodní korporaci Art zá půjčku se sjednaným úrokem 10 % p. a. za účelem překlenutí aktuálního nedostatku finančních prostředků. Obvyklá úroková míra, která by charakteru zá půjčky odpovídala, pokud by byla sjednána mezi nespojenými osobami, činí 14 % p. a.

ŘEŠENÍ

Korporaci Art jako dlužníkovi (vydlužiteli) nevzniká majetkový prospěch (ten se týká pouze bezúročných zá půjček). Art bude řešit pouze daňovou účinnost zaúčtovaných úroků na základě testů, které stanoví ZDP.

Korporace Brut jako věřitel (zapůjčitel) – rezident, který je ve vztahu k sesterské společnosti spojenou osobou a není členem obchodní korporace, realizuje z titulu půjčení peněz nižší než obvyklé výnosy. Jeho základ daně musí být zvýšen o rozdíl sjednané a obvyklé úrokové míry – tj. o 4 % p. a. Výjimka uvedená v § 23 odst. 7 ZDP se na vztahy sesterských společností nevztahuje.

4.2 Finanční náklady spojené s úvěrovými finančními nástroji

4.2.1 Pojem finančních nákladů a přehled testů

Pojem finančních nákladů souvisejících s úvěrovými finančními nástroji

U všech úvěrových finančních nástrojů bez ohledu na datum jejich uzavření se testují na daňovou účinnost nejen **úroky**, ale i **další finanční náklady**, které jsou definovány pokynem GŘ D-22 v části „K § 25“ v bodu 6. Na možné testování ostatních finančních nákladů je nutné pamatovat již v účetnictví, které musí poskytnout požadované údaje o výši těchto nákladů.

Dalšími výdaji, které představují (nebo by z hlediska dlužníka mohly představovat) odměnu placenou za poskytnutí úvěrového finančního nástroje, a tudíž **souvisejí** s úvěrovými finančními nástroji, jsou například:

- náklady na obstarání úvěru (např. znalecký posudek vyžadovaný a vyhotovený bankou, nikoliv posudek vyhotovený jiným subjektem),
- poplatky za zpracování úvěru (např. poplatky za posouzení žádosti a ohodnocení rizika, administrativní náklady),
- poplatky za bankovní záruky,
- poplatky za přechod k jiné bankovní instituci,
- jiné poplatky přímo související s úvěrovým finančním nástrojem, které by mohly nahrazovat úrokový náklad,

- provize zprostředkovateli zápůjčky,
- poplatky za vedení úvěrového účtu a správu úvěru,
- poplatky za rezervaci prostředků k čerpání,
- poplatky za rezervované nečerpané prostředky,
- poplatky za předčasné splácení úvěru,
- poplatky za změnu typu úrokové sazby nebo typu úročení.

Za poplatky, které **nesouvisejí** s úvěrovými finančními nástroji (a tudíž se na daňovou účinnost v této souvislosti netestují), se považují např.:

- odměna ručiteli (vyjma bankovní záruky a jiných obdobných poplatků bance),
- penále či jiná sankce za nesplácení úvěru,
- kursové rozdíly,
- náklady na zajištění úvěrového rizika věřitele (např. vyhotovení zástavní smlouvy),
- náklady na zajištění úrokového, měnového nebo jiného rizika dlužníka (např. zajišťovací deriváty),
- náklady na poradenství (např. bankovní, strukturování financování).

Přehled testů daňové účinnosti

Z pozice dlužníka budeme řešit další řadu testů, které souvisí se vznikem finančních nákladů spojených s úročenými úvěrovými finančními nástroji (nebo pouze úvěry a zápůjčkami) a promítáním těchto souvisejících nákladů do daňově účinných či daňově neúčinných nákladů dlužníka. Postupně se budeme zabývat následujícími testy:

- a) test na zahrnutí úroků (zejména z úvěrů) do nákladů či do ceny aktiva [§ 47 odst. 1 písm. b) Vyhlášky],
- b) test na časové rozlišení úroků (§ 3 odst. 1 ZÚ),
- c) test na zaplacení úroků z úvěru či zápůjčky věřiteli do rozvahového dne, pokud věřitelem je fyzická osoba, která není účetní jednotkou [§ 24 odst. 2 písm. zi) ZDP],
- d) test nízké kapitalizace na úroky z úvěrových finančních nástrojů [§ 25 odst. 1 písm. w) ZDP],
- e) test na úroky z úvěrového finančního nástroje vázané na zisk poplatníka [§ 25 odst. 1 písm. zl) ZDP],
- f) test na obvyklou úrokovou míru (§ 23 odst. 7 ZDP – viz výše),
- g) test na náklady (tedy i úroky z úvěrových finančních nástrojů) mateřské společnosti související s držbou dceřiné společnosti [§ 25 odst. 1 písm. zk) ZDP],
- h) test na vztah úroků z úvěrových finančních nástrojů k výnosům nezahrnovaným do základu daně či od daně osvobozeným [§ 25 odst. 1 písm. i) ZDP],
- i) test nadměrných výpůjčních výdajů (§ 23e a 23f ZDP).

Je velmi podstatné zdůraznit, že ne každý finanční náklad z každého druhu úvěrového finančního nástroje podléhá všem výše uvedeným testům. Jednotlivé testy jsou výběrové a vztahují se jen na vybrané situace. Pokud se však stane, že jeden finanční náklad z úvěrových finančních nástrojů podléhá více testům najednou, pro jeho daňovou účinnost je nezbytné splnit všechny testy, které se na něj vztahují.

4.2.2 Test na zahrnutí úroků do nákladů či do ceny aktiva

Jedná se o poměrně jednoduché posouzení, neboť § 47 odst. 1 písm. b) Vyhlášky umožňuje v případě úroků alternativní postup. Úroky, zejména z úvěrů, lze zahrnout do vstupní ceny dlouhodobého majetku, a to za dobu od poskytnutí úvěru do uvedení majetku do užívání. Záleží na rozhodnutí účetní jednotky, které by však mělo být v rámci jednoho pořízení majetku stejné. Pokud se účetní jednotka rozhodne, že se úroky stanou součástí vstupní ceny majetku, nejsou nákladem a nemusíme posuzovat jejich daňovou účinnost. Jedinou výjimkou je test nadměrných výpůjčních výdajů [§ 23e odst. 3 písm. g) ZDP]. Hodnota jistiny úvěru se pak nezapočítává do výpočtu testu nízké kapitalizace (§ 25 odst. 3 ZDP). Z dikce § 47 Vyhlášky lze usoudit, že se toto pravidlo obdobně vztahuje i na úroky z ostatních úvěrových finančních nástrojů. Vyhláška konkrétně nepojednává o dalších nákladech spojených se získáním úvěru na pořízení dlouhodobého majetku. Vzhledem k tomu, že se jedná o náklad spojený se získáním dotyčného aktiva, je vhodnější tyto náklady zahrnout do vstupní ceny majetku.

4.2.3 Test na časové rozlišení

Zásada časové a věcné souvislosti se vztahuje ke všem nákladům (§ 3 odst. 1 ZÚ), tedy i k nákladovým úrokům a dalším finančním nákladům. Přestože úroky jakožto nejčastěji se vyskytující druh finančního nákladu, jsou například podle smlouvy věřiteli vyúčtovány až po zaplacení celé jistiny, je třeba v účetnictví provést časové rozlišení a účtovat o alikvotním úrokovém nákladu. Volíme podle okolností souvztažnost MD 562/D 379 nebo 383 s následným zúčtováním jednotlivých částí nákladů do období, s nimiž časově a věcně souvisí. Při porušení pravidla časové a věcné souvislosti se, bohužel, jedná o daňově neúčinný náklad. Chyby z časového rozlišení opravujeme v účetnictví v následném účetním období proti účtu Jiného výsledku hospodaření minulých let, z hlediska daně z příjmů pak dodatečným daňovým přiznáním.

4.2.4 Test na zaplacení úroků věřiteli

Pokud je věřitelem fyzická osoba, která nevede účetnictví, jsou úroky ze zápůjček a úroky z úvěrů (pouze těchto druhů, ne ostatních úvěrových finančních nástrojů) daňově účinné jen v případě, že byly zároveň s jejich nákladovým zaúčtováním také fyzické osobě zaplaceny [§ 24 odst. 2 písm. zi) ZDP]. V případě nezaplacení do rozvahového dne jsou úroky daňově neúčinné a v následujících obdobích, kdy budou zaplaceny, mimoúčetně snižují základ daně, pokud v roce svého vzniku prošly testy na daňovou účinnost (například v případě spojených osob testem nízké kapitalizace). Fyzická osoba jako věřitel, který není účetní jednotkou, zdaňuje skutečně

přijaté úroky v daňovém přiznání jako příjem podle § 8 ZDP v období, kdy je obdržela, nikoliv v období, ke kterému se vztahují.

4.2.5 Test na úroky vázané na zisk poplatníka

Daňová uznatelnost úroků a ostatních finančních nákladů z úvěrových finančních nástrojů bez ohledu na vztah dlužníka k věřiteli může být komplikována ještě § 25 odst. 1 písm. zl) ZDP, na základě kterého jsou plně neuznatelné úroky a ostatní finanční náklady z úvěrových finančních nástrojů, u nichž je výše či splatnost úvěrového finančního nástroje navázána na zisk poplatníka. Za takové úvěrové finanční nástroje však nejsou považovány případy, kdy zisk není jediným ukazatelem a jsou používány standardní ukazatele finanční analýzy. Za úvěrové finanční nástroje vázané na zisk se nepovažují také situace, kdy závislost úroků a zisku je nepřímou úměrná (čím vyšší zisk, tím nižší úrok). Komplikace spočívá v tom, že se hodnota těchto úvěrových finančních nástrojů, pokud jsou poskytnuté spojenými osobami, dále započítává do hodnoty úvěrových finančních nástrojů, se kterou pracujeme při výpočtu testu nízké kapitalizace.

Zde hrozí dvojí nebezpečí – úroky a ostatní finanční náklady z takových úvěrových finančních nástrojů se stanou daňově neuznatelné a ještě může dojít ke zhoršení vztahu úvěrových finančních nástrojů od spojených osob k vlastnímu kapitálu, čímž by byla mohla vzniknout vyšší daňově neuznatelná hodnota úroků a ostatních finančních nákladů z úvěrových finančních nástrojů, které do kategorie „vázané na zisk“ vůbec nepatří.

Z hlediska praxe je vhodné se uzavírání úvěrových finančních nástrojů vázaných na zisk striktně vyhnout.

4.2.6 Test na obvyklou úrokovou míru

Pokud je úvěrový finanční nástroj poskytnut mezi spojenými osobami, je podle obecného § 23 odst. 7 ZDP třeba stanovit „obvyklou“ cenu (v případě zápůjček a úvěrů pak obvyklou úrokovou míru), která by byla sjednána mezi nezávislými osobami.

Zákon výslovně vyjmenovává případy sjednaných situací, ve kterých není nutné správci daně uspokojivě doložit rozdíl mezi nižší smluvní cenou (v případě půjčování peněz pak smluvní úrokovou mírou) a vyšší obvyklou cenou (v případě půjčování peněz pak vyšší úrokovou mírou) a ani není nutné o tento rozdíl zvyšovat základ daně. Jedná se, kromě smlouvy o výpůjčce a výprose, o poskytnutí takových úvěrových finančních nástrojů, u kterých:

- je mezi spojenými osobami sjednán úrok nižší, než by byl za stejných podmínek sjednán mezi nespojenými osobami, a zároveň
- věřitelem je fyzická osoba (rezident ČR či nerezident) nebo nerezident (fyzická nebo právnická osoba) nebo rezident ČR, který je členem obchodní korporace;